

Veivosaki ena
vakatutu ni Lawa kei
na Veidusimaki ena
kena vakayacori na
veivesu ena koronivuli
kei na kura e Niusiladi

Lewenivola

- 3 Na cava keitou veivosakitaka kina na vakatutu ni lawa kei na veidusimaki ena vakayacori ni veivesu?
- 4 Na cava sara mada na lawa vakaturi ena vakayacori ni veivesu?
- 6 Na cava sara mada na idusidusi e vakaturi ena vakayacori ni veivesu?
- 8 Ena gadrevi na veivakavulici?

Na cava keitou veivosakitaka kina na vakatutu ni lawa kei na veidusimaki ena vakayacori ni veivesu?

Ni kidavaki ena veivosaki ni vakatutu ni lawa kei na veidusimaki ena vakayacori ni veivesu.

E macala nira na rawa ni vuli vinaka na gone ke ra mamarau qai bulabula vinaka. E mai rogoci ena so na koronivuli, eso na itubutubu, veiwеканi kei na lewe ni komuniti e vakaleqai na ituvaki ni yagodra, ni gadrevi me vakavulici vinaka se vakamatatataki na ituvaki veiganiti eso me vakayacori kina na veivesu. Wili kina na sala me tarovi kina me rawa nira taqomaki vinaka na gone kei ira na itabagone.

A tauyavu ena Seviteba 2020 na iLawalawa ni Dauniveivakasalataki ni Nodra Vesuki na Gone (na iLawalawa Dauniveivakasalataki – the Advisory Group) me vuakea na Minisitiri ni Vuli ena kena veisautaki na lawa kei na veidusimaki **me salavata kei na veisau ena Lawa ni Vuli kei na Veivakavulici ni 2020 (Education and Training Act 2020) ena kena vakayacori na veivesu**. Na ilawalawa Dauniveivakasalataki era lewena o ira na matataki ira na itubutubu, tabana ni vuli kei na komuniti vei ira na vakaleqai na ituvaki ni yagodra.

E nodratou inaki duavata na iLawalawa ni Dauniveivakasalataki me vakarautaki e dua na idusidusi kei na lawa ni nodra vesuki na gone ivakarau kaukaua e rawarawa ni muri qai dei, ena:

- dokai kina na nodra dodonu na gonevuli, veiwеканi kei ira na veiqrarvi e koronivuli
- kena sagai me iotioti sara ni ka na nodra vesu
- vakamatatataka qai veivuke ena kena kilai na gauna kei na sala e rawa ni vakayacori kina na veivesu.

Sala o rawa ni veivuke kina

Sa vakatura na iLawalawa Dauniveivakasalataki e dua na vakatutu vou ni lawa kei na veidusimaki. Yalovinaka mo wilika e liu na vakatutu ni lawa qo kei na veidusimaki qai tukuna mai vei keitou na nomu nanuma. O rawa ni cakava qo ena nomu vakalewena **na isau ni taro ena internet** se vakauta nomu nanuma ena imeli na **physicalrestraint.convo@education.govt.nz**.

Keitou via rogoci ira na koronivuli, kura, qasenivuli, ira na veiqrarvi e koronivuli, o ira na dau veitokoni ena veivakavulici, ira na vakaleqai na ituvaki ni yagodra, ira na gone kei ira na itabagone kei na nodra itubutubu kei ira na veiwеканi ke na veiganiti na veika e vakaturi qo, na veisau eso e gadrevi, kei na kena okati eso tale na ka ke guilecavi eso na tikina.

Sa na rawa ni vakau mai nomu nanuma ena 23 Noveba 2021 me yacova na 31 Maji 2022.

Ni sa mai cava na gauna me vakau kina na dui nanuma. Ena cakacaka vata na Minisitiri kei na iLawalawa ni Dauniveivakasalataki me dikeva na veika kece era tukuna na vakaitavi ni bera ni vakarautaka vakaoti na ivola ni lawa kei na veidusimaki.

Na cava sara mada na lawa vakaturi ena vakayacori ni veivesu?

Na lawa ena vakatulewataka na ivakarau kei na iwalewale e vakayacori kina e koronivuli na veivesu. Era na muria qori na itaukei ni cakacaka, iliuliu ni koronivuli, qasenivuli kei ira na veiqravi e koronivuli e soli vei ira na lewa.

Na veisau e vakaturi ni vakatauvatani kei na lawa ni 2017 e okati kina na:

- **Nodra vakarautaka na koronivuli e dua na ituvatuva mera nanumi kina na gonevuli e ririkotaki vakalevu na kedra ituvaki ena veivesu.**
Na veisau qo e tokoni kina na nodra vakavulici na tamata yadua ena sala mera vakamalumalumutaka kina na ivakarau kei na itovo eso e rawa ni vakavu leqa. E solia na lewa vei ira na itubutubu mera tokona na nodra vuli kei na kedra dui ituvaki na luvedra e koronivuli. Ena vinakati na nona veivakadonui na itubutubu ena kena vakayacori na veivesu me tiki ni nona tokoni o luvena.
- **Era vinakati vua na koronivuli me na vakarautaka tale ga na sala me tiko kina na itubutubu ena dua na veivosaki lekaleka ke mani vesu o luvena.**
E vakaraitaka qo na kena bibi na nodra cakacaka vata na koronivuli kei ira na itubutubu ena kena kilai na vuna e yaco kina e dua na ituvaki kei na sala me kua ni yaco tale kina. Ena sega ni tukuni ga vua na itubutubu ni yaco e dua na ituvaki, ena vakamacalataka sara ga na koronivuli ena gauna ni veivosaki na gaunisala e tarovi kina na ituvaki e yaco. Ena rawarawa kina vei ira na koronivuli mera tukuna totolo vei ira na itubutubu/dauniveisusu na ka e yaco.
- **Ena vinakati me vakamacalataki na itukutuku qo ena ripote ni veivesu e vakayacori:**
 - O cei e ripotetaka na veivesu e vakayacori. Na itukutuku qo ena macala kina nira kila vinaka na veiqravi tiko e koronivuli na veika era vakayacora kei na kena gadrevi mera ripotetaka.
 - Ke gadрева na gonevuli na veitokoni ena vuli. Na itukutuku qo ena dikevi rawa kina na ivakarau ni veivesu e vakayacori vei ira na iwasewase qo. E se na vakayacori tiko mada ena gauna qo me yacova ni sa wili vata na ripotetaki ni ivakarau ni veivesu kina ituvatuva tudei ni Rejisitataki ni Veitokoni ni Vuli (Learning Support Register).

- **Mera ripotetaka ena dua na gauna e muri kina na iTuvatuva ni nodra Qaravi na Gonevuli** ena rawarawa sara vei ira na koronivuli.

Vakamatatataki na veivakavulici ena gadrevi vei ira na qasenivuli kei ira na veiqravi ena koronivuli e soli vei ira na lewa:

- Ko ira kece na qasenivuli kei ira na veiqravi ena koronivuli e soli vei ira na lewa mera na vakaotia na vuli ena vakarautaki ena internet me baleta na iDusidusi me muri. Era na vukei mera kila na veika e vakavu cudru, kila na veika era gadрева na gonevuli, qai tarova, vakalailaitaka qai vukei ira na gonevuli era gadрева na veivuke. Oqori ena muri kina na sasaga e vinakati tiko me iotioti sara ni ka na nodra vesu.
- Ko ira na qasenivuli era veivakavulici ena ituvaki ena gadrevi kina na veivesu kei ira kece na veiqravi e koronivuli e soli vei ira na lewa ia era sega ni qasenivuli, ena vinakati mera vakavulici ena ivakarau dodonu me vesu kina e dua. Ena salavata vinaka kei na lewa ni sega ni veiganiti mera vakavulici na qasenivuli kece ena veivesu. Ena yasana adua ke na vinakati vei ira eso na qasenivuli mera veivesu, me vakayacori ena gaunisala era na taqomaki kina na gonevuli. Ko ira kece na veiqravi e koronivuli e soli vei ira na lewa ena vinakati mera vakavulici ena veivesu me vaka na ivakamacala ni nodra itavi ena Lawa ni Vuli kei na Veivakavulici ni 2020.

Tabaka qo mo raica na ilavelave taucoko ni lawa vakaturi

Taro

Ena vinakati nodra nanuma na tamata ena taro qo me baleta na lawa vakaturi:

Ko rawa ni kopitaka qai vakabira na Taro ena Kato qai Tikitaka na Kato ni ko vakauta mai ena imeli na nomu nanuma, mo vakauta ga ina physicalrestraint.convo@education.govt.nz

Ko duavata kei na kena gadrevi me vakarautaki e dua na ituvatuva ni veitokoni vei ira na gonevuli era gadрева?

Io Sega

Ke sega, cava na vuna?

Ko duavata kei na kena gadrevi mera vakamacalataki se tukuni vei ira na itubutubu kei na dauniveisusu?

Io Sega

Ke sega, cava na vuna?

Ko duavata kei na ituvatuva ni kena ripotetaki kei na itukutuku e gadrevi me volai ena ripote?

Io Sega

Ke sega, cava na vuna?

Ko duavata kei na kena vinakati mera vakavulici na qasenivuli kei ira na veiqrarvi ena koronivuli e soli vei ira na lewa?

Io Sega

Ke sega, cava na vuna?

Dua tale nomu ivakamacala me baleta na lawa:

Na cava sara mada na idusidusi e vakaturi ena vakayacori ni veivesu??

Na idusidusi ena vakamatatataka vei ira na koronivuli na veika era rawa ni cakava na kena vakailesilesi me tarova, vakamalumalumutaka qai veivuke ena sala era taqomaki kina na gonevuli, wili kina na ituvaki e gadrevi mera vesu kina na gonevuli me kua kina na mavoa.

Na idusidusi e vakarautaki e raica na bibi ni nodra cakacaka vata na qasenivuli, gonevuli kei ira na itabagone, kei na nodra itubutubu kei ira na veiwekani ena kena sagai me iotioti sara ni ka na veivesu.

Veisau e vakaturi ni vakatauvatani kei na lawa ni 2017 e okati kina na veidusimaki ni kena:

- **Kilai vinaka na nodra rarawa na gonevuli kei na kena vakacegui na veika era gadрева.** Na veisau qo ena vukei ira na vakailesilesi e koronivuli mera kila na sala me tarovi kina na ivakarau ni veisaqati. Ena uqeta tale ga me tiko vei ira na rai ni veitokoni kei na kena sagai me wali totolo na ituvaki e basika.
- **na sala mera vakavakarau qai cakacaka vata me kilai kina na ka e dau vakavu cudru vei ira na gone kei na vakacegui ni ka era gadрева, kei na kena vakarautaki na veituvatuva eso me vakacegui kina na dui gagadre qo.** E okati kina na kena vakarautaki e dua na ituvatuva ni veitokoni era vakarautaka na veiwekani e rawarawa ni wiliki, kilai qai vakamuri. E tiko na ivakadinadina matata ni nodra cakacaka vata na koronivuli kei ira na itubutubu ena vinaka vei ira na gonevuli.
- **veitaratara e veiganiti.** Ena tokoni kina na ivakarau veiganiti ni veitaratara, era na veimaliwai vinaka kina na gonevuli kei ira na vakailesilesi ni koronivuli.

- **na veika era rawa ni cakava na qasenivuli kei na dauniveiqaravi ni koronivuli e soli vei ira na lewa ke gadrevi mera vakayacora na veivesu me iotioti ni ka e caka me kua kina na mavoa.** Ena kilai kina ke gadrevi vei ira na vakailesilesi ni koronivuli mera veivesu, era kila tiko na iwalewale cava ena taqomaki kina na gonevuli.
- **kila ni ivakarau ni yalo e leqataki toka.** Oqo e mai vakamuri kina na veisau ni lawa e vakataru na kena vakayacori na veivesu me tarovi kina na ivakarau ni yalo e leqataki ke sega ni dua tale na ka e rawa ni vakayacori. Na idusidusi qo ena vukei ira na vakailesilesi ni koronivuli mera kila na lawa vou kei na ituvaki e vakaibalebaletaka.
- **vakavakarau ena ituvaki e rawa ni yaco** me tokona na nodra veitalanoa na vakailesilesi ra qai veivosakitaka na sala me rawa ni tarovi kina, vakamalumalumutaka qai lewai vinaka na ituvaki e rawa ni vakavu mavoa.

Tabaka qo mo raica na ilavelave tauсоко ni idusidusi e vakaturi

Taro

Ena vinakati nodra nanuma na tamata ena taro qo me baleta na lidusidusi e vakaturi:

Ko rawa ni kopitaka qai vakabira na Taro ena Kato qai toqa na Kato ni ko vakauta mai ena imeli na nomu nanuma, mo vakauta ga ina physicalrestraint.convo@education.govt.nz

E veivuke beka na idusidusi ena kena kilai na sala me tarovi se wali
vakavinaka e dua na ituvaki ni nona cudru e dua na gonevuli kei na
ivakarau ni itovo e leqataki toka?

Io Segá

Ke sega, cava na vuna?

E vakamatatataka beka na idusidusi na
ivakarau veiganiti ni veitaratara?

Io Segá

Ke sega, cava na vuna?

E vakamatatataka beka na idusidusi na gauna e rawa ni vakayacori
kina na veivesu, wili kina na ivakarau ni yalo se itovo e ganita?

Io Segá

Ke sega, cava na vuna?

Sa donu na ituvaki eso e rawa ni yaco? Eso na ituvaki e sega ni
tiko?

Io Segá

Ke sega, cava na vuna?

Me vakarautaki vakacava na idusidusi me rawa ni o kila tale ga?

Dua tale nomu ivakamacala me baleta idusidusi:

Ena gadrevi na veivakavulici?

Sa soli na gauna me vakarautaki qai veisoliyaki kina na ivakarau ni vuli vou e vakabibitaka na veika e gadrevi ena lawa vakaturi.

Na lewe ni vuli kei na vakarautaki ni vuli (ena bose ena internet) era na vakavulici kina na vakaitavi ena iDusidusi vou kei na veika e namaki ena Lawa. Ena vakaraitaka na veika e rawa ni vakayacori kei na iwalewale me muri e koronivuli kei na kena me baleti ira na gonevuli yadua.

Kilai ni iTovo, Kua ni Yaco na Lega se na vuli ni Understanding Behaviour, Responding Safely (UBRS) ena vakamuri tiko ga, ena vakarautaki kina na veivuke e kauaitaki kina na kena yaco e dua na ituvaki rarawataki e liu. Ena vakavoutaki na vuli me rawa ni veiganiti kei na veika e gadrevi e koronivuli qai duavata kei na veisau ni Lawa kei na iDusidusi, wili kina na veitokoni kei na veiqraravi e vakailavotaka na Minisitiri ni Vuli.

Ena vakayacori taumada na vuli ni nodra tauri vakamalua na gonevuli me yacova ni sa vakarautaki e dua na ituvatuva e gadrevi kina me vakayacori na veivesu, ia me iotioti sara ni ka me caka. Ena muri kina na veika e vinakati ena Lawa ena ituvatuva ni veitokoni kei na nodra vakaivola na vakailesilesi.

Eso na taro

Ena vinakati nodra nanuma na tamata ena taro qo me baleta na ivakarau ni vuli sa vakaturi:

Ko rawa ni kopitaka qai vakabira na Taro ena Kato qai toqa na Kato ni ko vakauta mai ena imeli na nomu nanuma, mo vakauta ga ina **physicalrestraint.convo@education.govt.nz**

Vakacava na vuli e vakarautaki (e vakarautaki ena bose ena internet, vakavoutaki ni UBRS kei na kena tomani tiko ga na vuli ni nodra tauri vakamalua na gone) e vakayacora beka na veika era gadрева na qasenivuli kei na so tale na vakailesilesi ni koronivuli? E tokona tale ga na vakasama ena sala me vakalailaitaki kina na veivesu?

Io Segá

Ke sega, cava na vuna?